

بسم الله الرحمن الرحيم

راهکارهای رفع چالش‌های فرهنگی تشکیل خانواده زن مسلمان با الگوگیری از زندگی حضرت زهرا

فرزانه بیرانوند

فاطمه هفتانی

چکیده

خانواده یکی از ارکان جامعه است که اسلام تاکید فراوانی بر تشکیل خانواده دارد. با توجه به اهمیت تشکیل خانواده برای سعادت فرد و جامعه، موانع و چالش‌هایی برای تشکیل خانواده وجود دارد و از چند بعد قابل بررسی است. یکی از چالش‌های مهم، چالش‌های فرهنگی است که زنان با آن درگیر هستند، نوشته حاضر درصدد است راهکارهای رفع چالش‌های فرهنگی تشکیل خانواده زن مسلمان را بررسی کند از آنجایی که برای رفع چالش‌ها بهترین راه الگوگیری از سیره زندگی معصومین علیهم السلام است. از این رو با توجه به جایگاه والای حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها این مقاله با الگوگیری از زندگی ایشان به روش توصیفی تحلیلی و با شیوه کتابخانه‌ای نگاشته شده است. چالش‌های فرهنگی که برای تشکیل خانواده جود دارد عبارتند از: سخت‌گیری جاهلانه، سنت‌های غیر معقول، مخالفت والدین، اختلاف در سطح ایمان و اعتقاد دینی با طرف مقابلشان و برای هر کدام از این چالش‌ها با الگوگیری از زندگی حضرت زهرا علیها السلام راهکارهایی ارائه شده است.

کلید واژه ها : چالش، چالش فرهنگی، الگوی فاطمی، تشکیل خانواده، زن مسلمان معاصر

مقدمه

اسلام به مسئله تشکیل خانواده نگاه ویژه‌ای دارد و افراد جامعه را به تشکیل خانواده و کمک به جوانان برای تشکیل خانواده تشویق و ترغیب می‌کند. تشکیل خانواده فرد و جامعه را به سوی سعادت سوق می‌دهد؛ اما موانع و چالش‌هایی بر سر راه تشکیل خانواده وجود دارد. یکی از این چالش‌ها، چالش‌های فرهنگی است که نیاز است راهکارهایی برای رفع این نوع چالش‌ها و موانع ارائه شود تا آرامش و سعادت در جامعه فراگیر شود.

مهم‌ترین شیوه‌های تعلیم و تربیت روش الگوگیری است که اسلام هم بر این امر تاکید نموده است، زیرا شخصیت الگو در شکل‌گیری رفتار تربیت شونده، آثار زیادی بر جای می‌گذارد. از سوی دیگر الگوپذیری از نیازهای طبیعی بشر هست و انسان را وادار می‌دارد که با در نظر داشتن الگوی مورد نظر تلاشی هدفدار و آگاهانه برای رسیدن به ویژگی‌های رفتاری و اخلاقی الگو در پیش داشته باشد الگوگیری فرقی بین زن و مرد نیست اما به جهت خلق و خوی، مسئولیت‌های خاص زنانه لازم است زنان از جنس خود الگویی داشته باشند. که در همه اعصار می‌توان برای الگوگیری از ایشان استفاده نمود. از این رو نوشته حاضر با الگوگیری از زندگی حضرت زهرا سلام الله علیها به عنوان معصوم و الگوی کامل برای زنان به راهکارهای رفع چالش‌های فرهنگی تشکیل خانواده می‌پردازد و درصدد است به این سوال پاسخ دهد که زن مسلمان معاصر چگونه می‌تواند با الگوگیری از حضرت فاطمه بر چالش‌های فرهنگی مرتبط با تشکیل خانواده غلبه کند؟ در این مسئله پژوهشی که به ویژه به این بحث پردازد وجود ندارد؛ هر چند آثار زیر به مباحثی از مسئله پرداخته است.

مقاله‌ای با عنوان چالش‌های فرهنگی و اجتماعی ازدواج جوانان فرهنگی و اجتماعی را در ایجاد بحران ازدواج موثر نوشته یافته است از عوامل روانی این حادثه غمبار می‌توان از بحران هویت نوجوانی از عوامل فرهنگی و اجتماعی می‌توان از جهانی‌سازی شکاف نسلی، دو قطبی شدن جامعه نام برد و این مقاله رسالت توزیع و تبیین این عوامل را به ترتیب بر عهده دارد.

مقاله‌ای دیگر تحت عنوان بررسی موانع و راهکارهای ازدواج آسان از منظر اسلام، که در اینجا اقسام ازدواج، موانع ازدواج جوانان و راهکارهای دین اسلام برای رفع موانع از جمله انفاق مستمندان در امر ازدواج ازدواج به هنگام جلوگیری از فساد و را بررسی می‌کند.

مقاله با عنوان موانع ازدواج دختران، نتایج تحقیقات پزشکی نشان می‌دهد که مهمترین پیامد بالا رفتن سن ازدواج دختران این نکته است که اگر ازدواج در سن بالا انجام شود امکان ضایعات مختلف در کودکان از جمله عقب ماندگی ذهنی بالا می‌رود. از دیگر مشکلات

بالا رفتن درصد مجردین مسئله خودکشی مسئله فرار از خانه، مسئله قاچاق زنان، مسئله تعدد زوجات و طلاق پرداخته شده است مقاله ای در مورد الگوگیری از حضرت فاطمه رای رفع چالش‌های فرهنگی ازدواج یافت نشد همین امر سبب شد تحقیق در این رابطه نگاشته شود و از سیره حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیه استفاده شده است

مفهوم شناسی

چالش

چالش در فرهنگ لغت فارسی دکتر محمد معین اینطور معنا شده است. رفتن با ناز و خرام، رفتن از روی کبر و غرور، جولان، مباشرت، جماع، زد و خورد جنگ و جدال. (دکتر محمد معین، فرهنگ لغت فارسی، جلد اول ص ۱۲۶۹؛ همان، ص ۳۷۴؛ فرهنگ جامع فارسی به فارسی، سیاح ص ۲۹۴).

مترادف چالش: خرامیدن، خرامش، نازخرامی، تکبر، غرور، جولان، جنگ و جدال، زدوخورد، کشمکش، تلاش، مبارزه، مسئله، موضوع، مباشرت، هماغوشی (لغت نامه دهخدا، حرف چ - ص ۱۵) در فرهنگنامه فارسی برخی نویسندگان اینطور معنا شده است که چالش به معنای کوشش و تلاش جدی و پیگیر به ویژه برای رد یا اثبات یک موضوع، مبارزه (فرهنگنامه فارسی جلد اول، نسرین و نسترن حکمی)

چالش در اصطلاح فرهنگ علوم اجتماعی

فرهنگ علوم اجتماعی نیز اصطلاحاتی از قبیل بی سازمانی اجتماعی و نابسامانی اجتماعی تعریف کرده است. واژه‌های مشابه و همجوار بحران، آسیب، تهدید، خطر، معضل، آفت، کاستی، مانع. (علی ذوعلم، تاملی در مفهوم چالش، واژه چالش در ادبیات اجتماعی، فرهنگی ایران، ص ۳)

"کتاب انقلاب اسلامی چالش و بحران‌ها" چالش را مترادف آسیب و بحران به کار برده است .

"کتاب چالش‌های ایران و آمریکا بعد از پیروزی انقلاب اسلامی" چالش را به معنای تعارض اختلاف و تنش و شاید به طور ضمنی به معنای مبارزه طلبی به کار رفته است. (همان، ص ۳)

چالش فرهنگی

تشکیل خانواده و ازدواج یکی از مهمترین اتفاقاتی است که در زندگی هر انسانی رخ می‌دهد که امروزه یکی از پرچالش‌ترین مسائل فرهنگی است زیرا کوهی از مشکلات در برابر این مسئله قد علم کرده است به همین دلیل جوانان ما که دختر و چه پسر در حسرت تشکیل خانواده مانده‌اند و آن را به صورت مسیر غیر قابل عبور می‌بینند برای مثال آداب و رسوم‌های مختلف که مشکلات تشکیل خانواده را چندین برابر کرده است.

یکی دیگر از موانع و چالش‌های تشکیل خانواده است جوانان تصور می‌کنند باید به حد بالایی از امکانات برسند افراد باید از خودخواهی‌های خود کم کنند به شادی مشترک برسند گاهی افراد نمی‌خواهند شادی‌های خود با دیگری تقسیم کنند و به دنبال منافع خود هستند و باورهای غلط نیز یکی دیگر از مانع ازدواج می‌باشد

الگوی فاطمی

حضرت فاطمه (س) در تمام لحظات عمر خود در انجام وظایف خانوادگی و تربیتی و فراهم آوردن آسایش و آرامش خانه، الگویی بی نظیر بودند. خانم‌ها و دختران امروزی بیش از پیش به سبک زندگی فاطمی نیازمند هستند. صداقت، عصمت، حلم، درایت، مدیریت، تربیت فرزندان، علاقه مندی به همسر و بعد عبادی حضرت زهرا (س) از جمله مواردی است که انسان می‌تواند با الگوگیری از آنها به سبک زندگی دینی برسد. به کارگیری سبک زندگی فاطمی مقدمه‌ای برای رسیدن به کمالات دنیوی و اخروی است. خداوند متعال وجود حضرت فاطمه (س) را به عنوان الگو زنان برگزیده است. حضرت زهرا (س) بهترین همسر برای امیرالمومنین (ع) بودند و مادر نمونه‌ای بودند که خروجی این رفتار انسان‌های بزرگوار، فرهیخته و تمام‌عیاری بودند که برای سعادت دنیا و آخرت جامعه بشریت کفایت می‌کند. ایشان علاوه بر مادر نمونه دختر شایسته‌ای برای پدر بودند به طوری که پیامبر (ص) وی را «ام‌ابیها» نامیدند یعنی مادر دستاوردهای رسالت پدر. دختران ما نیز در جامعه باید به گونه‌ای باشند که وجودشان منعکس‌کننده انوار معنوی و معرفتی باشد.

چالش‌های تشکیل خانواده با ارائه راهکارهای الگوی فاطمی

۱_ سخت‌گیری جاهلانه و انتظارات بالا

یکی از چالش‌ها سخت‌گیری جاهلانه و انتظارات بالا است که مورد تحلیل و بررسی و ارائه راهکار پرداخته می‌شود.

عدم آگاهی نسبت به معیارهای لازم برای انتخاب همسر مناسب می‌تواند به تاخیر ازدواج و یاس یا ازدواج ناموفق بینجامد. در ضمن وجود چشم و همچشمی، زیاده‌خواهی در بین دختران و پسران و خانواده، می‌تواند باعث افزایش سن ازدواج و بروز مجرد قطعی در دختران و پسران شود.

همچنین در شرایط فعلی به دلیل تقاضای کافی برای ازدواج از طریق پسران ترسی در دختران در ابتدای سن ازدواج از عدم دسترسی به همسر مناسب، وجود ندارد، بدین جهت توقع و انتظارات دختران و خانواده آنان افزایش یافته است.

این مسئله بر پسران تاثیر گذاشته و آنان را با نوعی بی‌ رغبتی مواجه نموده که این خود زنگ خطری است، برای دختران در آستانه انتخاب و خانواده های آنان که به معضل دختران دهه ۵۰ مبتلا نگردند. (آسیب شناسی نهاد خانواده در ایران با تاکید بر وضعیت ازدواج و طلاق، دکتر امیر حسین بانکی پورفرد، ص ۲۹ و ۳۰)

راهکارها

بینش توحیدی

بخش زیادی از آموزه‌های قرآن و روایات اسلامی به حوزه بینش یعنی؛ معرفت، تفکر و شناخت اختصاص دارد.

بینش قرآن بینش توحیدی است یعنی همه امور جهان آفرینش ا در ارتباط با خدا می‌بیند و انسان را در همه جهات زندگی به سوی توحید و شناخت و معرفت ایمان به خدا سوق می‌دهد مباحث اخلاقی از جمله مباحثی است که در قرآن در رابطه با معرفت و بینش توحیدی مطرح شده است بسیاری از رذایل اخلاقی ریشه در بینش و معرفت و اعتقاد ناصحیح انسان از خداوند متعال دارد

همتای فاطمه - سلام الله عليها - در ازدواج نبودند و اگر علی نبود برای فاطمه - سلام الله عليها - کفوی نبود.

کوشش و تلاش انسانها زمینه ساز اوجهاست و انسان در سایه تلاشها میتواند قدرت توان، گیرد به پرواز در آید در آدمی قدرت سیر است از منهای بینهایت تا به اضافه بینهایت آنجا که جای رشد است اگ آدمی در آن گام نهد تا اعلی علین به پیش میرود

واجد کمالات انسانی است و نمونه تربی او تنها زنی است که از همان آغاز، حیات براساس اصول متعالی و ارزشهای، اسلامی رشد و پرورش یافته و به درجه ای رسیده است در عالم زنان و در عالم مردان کفوی جز علی - علیه السلام - نبود سرمایه گذاریهای تربیتی پیامبر - صلی الله علیه و آله - درباره او ثم کوششهای خود او نیز عاملی مهم در رشد او به حساب میآمده است فاطمه - سلام الله عليها - انسان است ولی به تعبیر رسول خدا - الله علیه و آله - فرشته ای است در صورت انسان طبق بسیاری از احادیث و روایات فاطمه - سلام الله عليها - از بس از انبیای گذشته برتر بود برخی از روایات هم میگویند که پیامبران همشان و همتای فاطمه - سلام الله عليها - در ازدواج نبودند و اگر نبود برای فاطمه - سلام الله عليها - کفوی نبود.

کوشش و تلاش انسانها زمینه ساز اوجهاست و انسان در سایه تلاشها میتواند قدرت توان، گیرد به پرواز در آید در آدمی قدرت سیر است از منهای بینهایت تا به اضافه بینهایت آنجا که جای رشد است اگ آدمی در آن گام نهد تا اعلی علین به پیش میرود (ص ۱۶ سبک زندگی فاطمه زهرا، مجتبی صبوری)

۸_ بی توجهی خانواده

والدین باید برای ازدواج فرزندان خود برنامه داشته باشند و مقدمات ازدواج آنان را فراهم کند نه آنکه فرزندان را به حال خود رها کرده و بگویند هر وقت همسر بخواهند خودشان می گویند، والدین دلسوز می دانند رفتن به سفرهای زیارتی مستحب در شرایطی که فرزندان نیاز به ازدواج دارند کار درستی نیست و حتی اگر فرزند به گناه بیفتد آنان مقصرند در این گونه موارد هزینه ازدواج بر هزینه زیارت مقدم است (ص ۶۵ سیمای خانواده در قرآن و روایات محسن قرائتی)

راهکار

اگر خانواده‌ها سنت اصیل فاطمی را در زندگی خود پیاده کنند و به دستورات دینی توجه بیشتری داشته باشند بدون شک کمتر گرفتار مشکلات زندگی می‌شوند. و کارشان وبه طلاق و جدایی نمی‌کشد و بر خداوند توکل می‌نمایند که پناهگاهی مطمئن و نیرومند است و پدر و مادر از خداوند سبحان بخواهند که هرچه خیر و نیکی است برای فرزندشان پیش آورد همان کسی که بیماری می‌دهد شفا دهنده است که فرزندان در زندگی شخصی و اجتماعی شان موفق هستند

تربیت فرزندان توسط حضرت فاطمه سلام الله علیها ز جنبه‌های مختلفی قابل الگوبرداری است

۱_ در جنبه شخصیت

او فرزندان تربیت کرد که هر کدام از آنها در جنبه شخصیتی انسان‌هایی دارای سلوک و رفتاری هستند که توجه به هر کدام از آنها آدمی را به یاد آیه های قرآن می‌اندازد به دست نورانی حضرت فاطمه سلام الله علیها شیرمردان و شیرزنان شجاع، با عرضه و قهرمان پدید آمدند که دارای عزت نفس اعتماد به نفس و به دور از فرومایگی و تن دادن به ذلت‌ها بودند

۲_ در جنبه حرکت آفرینی

حاصل تربیت حضرت فاطمه سلام الله علیها پرورش نسلی بود حرکت آفرین زنده و زندگی‌ساز، نسلی که هر کدام مشعل هدایتند و چراغ راه حیات همه انسان‌ها و سیاستمداران راستین هستند فرزندان حضرت فاطمه سلام الله علیها در تاریخ حیات اسلامی مردم موج‌ها آفریدند و کشتی اسلام را که گاهی شدیداً در حال تلاطم و غرق شدن بود از خطر نجات دادند.

(ص ۵۴ و ۵۵ سبک زندگی فاطمه زهرا صبوری)

۹_ اختلاف در سطح ایمان و اعتقاد دینی

بسیار اتفاق می‌افتد که یک زوج مسلمان به علت اختلاف در سطح اعتقاد، زندگی پر آشوب و ناراحتی را می‌گذرانند.

گاهی فرد به اعتقاداتی که بدان پایبند است؛ نمی‌تواند جامه عمل بپوشاند گاه اتفاق می‌افتد که شوهرش او را به انجام اعمال خلاف شرع نظیر عدم رعایت حجاب، دست دادن به مردان نامحرم و شرکت در جلسات لهو و لعب و نظایر آن وادار می‌کند و در صورتی که اطاعت نکند با او ناسازگاری می‌کند وبه او برچسب‌های نظیر مرتجع، امل و عقب افتاده می‌زند. وجه بسا که زندگی را برای او تلخ سازد.

در چنین خانواده‌هایی با نزاع و جدال در مواردی که شوهر به دیدن نوارهای مبتذل ویدیویی و یا صرف وقت برای شنیدن نوارهای موسیقی مشغول است و زن با آن مخالفت می‌کند؛ مواجه می‌شویم. (آموزش و مشاوره قبل از ازدواج، سیدمهدی حسینی، ص ۴۵)

راهکار

برای این نوع چالش‌ها به رعایت مراحل خودسازی اخلاقی، تربیتی نیاز است. حضرت علی علیه السلام فرمود: کسی که از خود حساب، کشد سود میبرد و آن که از خود غفلت کند زیان میبیند و که از خدا بترسد ایمن باشد و کسی که عبرت آموزد آگاهی یابد و آن که آگاهی یابد میفهمد، و بفهمد دانش آموخته است. (نهج البلاغه، حکمت ۲۰۸)

• مراحل تربیت النفس

قال علیه السلام من حساب نفسه ربح و من غفل عنها خسر، وَمَنْ خَافَ أَمِينَ، وَمَنْ اِعْتَبَرَ أَبْصَرَ، وَمَنْ أَبْصَرَ فَهَمَّ، وَمَنْ فَهَمَّ عِلْمٌ (ص ۴۸۰ همان)

مسئله خودسازی در قرآن کریم با عنوان «ترکیه» و «تزکی» مطرح شده است. تزکیه و تزکی به معنای لغوی عبارت است از پاک نمودن خود و یا پاک شدن از آنچه که باید از آن پاک شد. تعبیر «ترکیه» و «تزکی» در مواردی از آیات قرآنی به چشم می‌خورد.

در سوره الشمس از آیه ۸ تا ۱۰ می‌فرماید: و نفس و ما سوبها، فآلهمها فجورها و تقویها، قد أفلح من آلد زکیها، و قد خاب من دسیها» یعنی «قسم به نفس و روح و حقیقت انسان و آنکه نفس انسانی را تسویه نمود و فجور و تقوای آن را به آن الهام کرد، کسی نجات یافته و به فلاح می‌رسد که همین نفس را تزکیه کند (زگیها) و بی‌گمان کسی ضرر می‌کند و به خسران می‌رسد که نفس و یا روح خود را آلوده کرده و حقیقت خود را تضییع بگرداند.»

بنابراین هر کس به اندازه معرفت و بندگی‌اش در برابر خدا رفتار خود را سامان می‌دهد در زندگی حضرت فاطمه سلام الله علیها خدا محوری در تمام جلوه‌های رفتاری و گفتاری ایشان به چشم می‌خورد.

نتیجه گیری

از جمله موانع و چالش هایی که برای تشکیل خانواده وجود دارد عبارتند از سخت گیری جاهلانه، نداشتن امکانات مخالفت والدین، مهریه سنگین، سنت های غیر معقول که برای هر کدام از این ها با الگوگیری حضرت زهرا سلام الله علیها می توان راهکارهایی ارائه داد.

فهرست منابع

*قران کریم

۱. انارکی اردکانی حسین، زمستان ۸۶، ازدواج از دیدگاه اخلاق و قانون، قم ناشر پیام مقدس، چاپ دوم
۲. انصاری عذرا، ۹۲، جلوه های رفتاری حضرت زهرا، قم موسسه بوستان کتاب، چاپ هفدهم
۳. بانکی پور فرد امیرحسین، اردیبهشت ۹۳، آسیب شناسی نهاد خانواده در ایران با تاکید بر وضعیت ازدواج و طلاق تهران نشر الگوی پیشرفت وابسته به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت چاپ اول
۴. پور پونیه اعظم اردیبهشت ۸۹ توکل منبع بشارت سال سیزدهم
۵. جمشیدی اسدالله، عزیزی کیا غلامعلی، زارع حسن، پاییز ۸۸، جستاری در هستی شناسی زن، قم انتشارات موسسه آموزش و پژوهش امام خمینی رحمت الله، چاپ سوم
۶. حسینی سید مهدی، ۹۲، آموزش و مشاوره قبل از ازدواج، قم انتشارات آوای نور، چاپ سوم
۷. دشتی محمد پاییز ۹۲، نهج البلاغه قم مجتمع ناشران انتشارات جلوه کمال چاپ پنجم
۸. دهخدا علی اکبر، ۸۵، لغت نامه دهخدا (جلد اول) انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول
۹. ذو علم علی، شهریور ۸۴، تاملی در (مفهوم) چالش (واژه چالش) در ادبیات اجتماعی فرهنگی ایران، منبع: زمانه سال چهارم
۱۰. رضایی فاطمه، پاییز و زمستان ۹۷، بررسی موانع و راهکارهای ازدواج آسان از منظر اسلام، منبع: پژوهش اسلامی جنسیت و خانواده، سال اول
۱۱. سیاح ع، ۷۸، فرهنگ جامع (فارسی به فارسی) تهران انتشارات اسلام چاپ سوم
۱۲. صبوری مجتبی، بهار ۹۳ سبک زندگی فاطمه زهرا علیها السلام، چاپ اول
۱۳. صدری افشار غلامحسین، ۸۹، فرهنگنامه فارسی، تهران نشر فرهنگ معاصر، چاپ دوم
۱۴. عدالتیان مهدی ۸۷، نامه به جوان در آستانه ازدواج، مشهد انتشارات گل محمدی چاپ دوم

۱۵. قرائتی محسن تابستان ۱۴۰۱، سیمای خانواده در قرآن و روایات، تهران موسسه فرهنگی درسهایی از قرآن، چاپ سوم
۱۶. قزوینی سید محمد کاظم، ۹۲، فاطمه زهرا سلام الله علیها از ولادت تا شهادت، قم نشر مرتضی، چاپ سیزدهم
۱۷. مروجی طبسی محمد جواد، ۹۳، فاطمه علیها السلام الگوی حیات زیبا، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ پنجم
۱۸. مطهری مرتضی، ۹۲، نظام حقوق زن در اسلام، قم انتشارات صدرا، چاپ شصت و ششم
۱۹. معین محمد، ۸۸، فرهنگ فارسی (جلد اول) تهران موسسه انتشارات امیرکبیر، چاپ بیست و پنجم
۲۰. معین محمد، ۸۶، فرهنگ فارسی تهران، انتشارات میلاد چاپ اول
۲۱. مقالات
۲۲. مکارم شیرازی، ۸۶، زهرا علیه السلام برترین بانوی جهان، قم انتشارات سرور چاپ چهاردهم
۲۳. ناستی زایی ناصر، شهریور ۸۵، موانع ازدواج دختران، منبع: مطالعات روانشناسی تربیتی، سال سوم
۲۴. نجفی یزدی محمد، بهار ۹۱ ازدواج و روابط زن و مرد، قم انتشارات اسلامی، چاپ هشتم
۲۵. نصیری علی، ۸۹، آیین همسرگزینی، قم دفتر نشر معارف، چاپ اول